

AİLE VE ÇOCUK SUÇLULUĞU İLİŞKİSİ

Gülşah ACAR*, Aynur DEMİR**, Dicle GÖRMEZ***, İlk KESER****

*Araş.Gör., Psikiyatri Hemşiresi, Aile Danışmanı, Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

** Psikolog, Aile Danışmanı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Hizmet Merkezi

*** Psikolog, Aile Danışmanı

**** Öğr.Gör.Dr., Psikiyatri Hemşiresi, Aile Danışmanı, Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

ÖZET

Aile, toplumsallaşma sürecinde bireyi en çok ve en yakından etkileyen gruptur. Bireyin gelişim ve toplumsallaşma sürecinde, içinde doğup büyüdüğü ailenin yapısal özellikleri, aile içi işlevlerin gerçekleşip gerçekleşmemesi ve aile içi ilişkilerdeki çatışmalar gibi etkenler bireyin suça yönelmesinde etkili olabilmektedir. Çalışmalarda çocukların suça itilmesinde en büyük etkenin aile olduğu vurgulanmaktadır. Ailenin suçluluk üzerinde tek yönlü etkisi olduğu söylenemez. Ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulların, yaşanan çevrenin, bireysel, kalıtsal ve psikolojik etkenlerin, suçluluk üzerinde dolaylı etkileri vardır. Bu çalışmada çocukları suça iten ailesel etkilere odaklanılmıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde suç işlemiş çocukların ölüm, boşanma ve terk gibi nedenlerle dağılmış ve kardeş sayısı ortalama beş olmakla birlikte çok çocuklu ailelerden geldiği görülmektedir. Suç işlemiş çocukların ailelerinde ya da yakın çevrelerinde suç işlemiş kişilerin olması dikkat çekici bulgulardan biridir. Suç işlemiş çocukların ölüm, boşanma, terk gibi nedenlerden dolayı ailelerinden ayrı yaşadıkları, büyürken ailelerinden ayrı kaldıkları ve kendisini ebeveyninin değil başkasının büyüttüğü araştırmalarla ortaya konmuştur. Çocukların suça sürüklenmesindeki en önemli sorunlardan biri de aile içi şiddet yaşama, ihmal ve istismar edilmedir. Ebeveynlerin düşük eğitim düzeyinde olmasının da çocukların suça sürüklenmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin kendi arasındaki iletişim ile ebeveyn çocuk iletişiminin kötü olması da suça iten nedenler arasında yerini almıştır. Araştırmalardan elde edilen bulgularla ortaya konduğu üzere çocukların suça itilmesine engel olmak için, aileler ile profesyonel olarak çalışılması gerekmektedir. Ailelere ve topluma yönelik olarak çocukların suça itilmesini önlemek amacıyla farkındalık kazandırma ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: çocuk, suç, aile, çocuk suçluluğu

GİRİŞ

Neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir kavram olan suçluluk kavramı, tek bir faktöre dayalı olarak açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir ve evrensel bir olgudur. Evrensel ve kültürel özellikler suçluluk kavramına farklı bakışların çevrilmesine neden olmuştur. Hukukçulara göre suç, yasanın suç saydığı ve bir yaptırım gerektiren eylemlerdir. Sosyologlara göre suç, toplumun değer sistemine aykırı olarak meydana gelen doğal ve evrensel bir olgudur. Kriminologlara göre ise suç, sosyal-ekonomik-biyolojik-psikolojik v.b gibi çok nedenli sapma davranışıdır (Bal, 2004).

Literatür incelendiğinde, hem çok eski dönemlerde hem de günümüzde sadece yetişkinlerin değil, yaş sınırları zamandan zamana ve toplumdan topluma değişmekle birlikte çocuk olarak kabul edilen bireylerin de suç işledikleri görülmektedir. Konuyla ilgili çalışmalarda “*çocuk suçluluğu*” olarak tanımlanan olgu, ülkemizde ve dünyanın birçok ülkesinde her geçen gün artış gösterdiği araştırmalarla ortaya konmaktadır. Çocuk suçluluğu, genel olarak çocuk kabul edilen yaşta (0-18 yaş) bulunan kişilerin toplumun veya yasaların suç saydığı herhangi bir fiili işlemesiyle ortaya çıkan durumdur (Bal, 2004). Çocuk suçluluğu 19. yüzyıldan itibaren üzerinde çalışılan bir konu olmuştur (Göç, 2006).

Suç, toplumların sosyal, ekonomik ve manevi şartlarına göre şekillendiğinden ve tarih boyunca tüm toplumlarda yaşanan bir olgu olduğundan, sosyal yaşamın bir sonucu olarak algılanmaktadır. Bu nedenlerle suçluluğu çok yönlü bir bakış açısıyla ele almak gerekmektedir. Araştırmalar, çocuk suçluluğunun nedenlerini bireysel nedenler

Sorumlu Yazar: Gülşah ACAR, Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya
Tel: 05064612333 e-mail: gulsahacar070@gmail.com

ve çevresel nedenler olarak iki temel başlık altında ele almaktadır. Bireysel nedenler, kişilik bozuklukları, zihinsel bozukluklar, madde bağımlılığı ile ilişkilendirilirken, çevresel nedenler ise okul, arkadaş, iş, aile vb çevreler ile ilişkilendirilmektedir. Özellikle yapı olarak ailenin ve aile içindeki ilişkilerin çocuklar üzerinde çok önemli etkileri bulunmaktadır (Balcı, 2011; Avcı, 2011).

Literatürde çocuk suçluluğunun, çocuğun sosyalleşme süreci ile ilgili olduğuna dikkat çekilmektedir (Erkan, Bağlı, Sümer ve Ünver, 2002; Kunt,2003; Arslan, 2011; Avcı,2011; Şahinli, 2012;). Anne, baba, kardeşler, arkadaşlar, oyun grupları, okul ve eğitimcilerinin etkisiyle gerçekleşen sosyalleşme süreci sonrası çocuk toplumun bir parçası haline gelmektedir. Sağlıklı bir sosyalleşme sürecinde ailenin etkisi oldukça önemlidir (Erkan, Bağlı, Sümer ve Ünver, 2002). Aile, sosyalleşme sürecinde bireyi en çok ve en yakından etkileyen gruptur. Bireyin gelişim ve sosyalleşme sürecinde, içinde doğup büyüdüğü ailenin yapısal özellikleri, aile içi işlevlerin gerçekleşip gerçekleşmemesi ve aile içi ilişkilerdeki çatışmalar gibi etkenler bireyin suça yönelmesinde etkili olabilmektedir (Kunt, 2003; Gürler, 2005; Akbaba, 2011; Avcı, 2011).

Ailenin herhangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması ya da aile içindeki etkileşimin yetersiz olması, sosyalleşme sürecini önemli ölçüde etkilemekte ve çocuğun hatalı ya da yetersiz sosyalleşmesine neden olmaktadır. Hatalı ya da eksik sosyalleşmenin bilinen sonuçlarından biri de bireyin suç davranışında bulunmasıdır. Aile, çocuklar ve gençler için sosyal kontrol ve koruyucu işlevi gördüğünden, aile hayatının yokluğu ya da sorunlu oluşu çocukları güçlü bir şekilde etkilemekte ve önce uyumsuzluğa daha sonra suça sürükleyebilmektedir (Kunt, 2003).

Literatür incelediğinde, suça sürüklenen çocukları koruma amaçlı multidisipliner bir strateji geliştirmek gerektiği görülmektedir. Aile danışmanları olarak konu üzerinde düşündüğümüzde çocukları suça sürükleyen ailesel etmenleri değerlendirme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu derleme çalışmasında suça sürüklenen çocukların aile özelliklerini gözden geçirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda dikkat çeken ailesel etmenler alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

Aile İçi İlişkiler, İletişim ve Parçalanmış Aileler

Aile içi atmosfer, ailedeki sıcaklık ve şefkat çocuğun yetişmesinde çok önemlidir. Çalışmalarla ortaya konduğu üzere suça sürüklenmiş çocukların genellikle parçalanmış ailelere sahip olduğu görülmektedir (Yavuzer, 1998; Kunt, 2003; Bal,2004; Gürler, 2005; Öter, 2005; Akbaba,2011). Aile, karşılıklı sevgi, saygı, güven ve dayanışma duygularıyla bireylerini bir arada tutan bir yapıdır. Ailede bir bireyin yokluğu başka birisi tarafından doldurulamaz. Ailede boşanma, ölüm, ayrılık ya da eşlerden birinin evi terk etmesi gibi durumlarda yaşanabilecek yoksunluk yani ebeveyn ilgi ve sevgisinden mahrum büyüme, temel ve toplumsal gereksinimlerinin karşılanamaması ve olumlu rol modellerinin olmaması çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilmektedir (Yavuzer, 1998; Bayındır, Özel ve Köksal, 2007; Akbaba,2011; Karakuş ve Tekin 2014).

Bowlby, karakterin şekillendiği ilk beş yıl içinde anneden ayrı kalmanın çocukta suçlu kişilik yapısının oluşumunda en büyük etken olacağını ileri sürmektedir (Miller, 2008). Hükümlü gençler üzerinde yapılmış bir araştırmada, gençlerin %47'sinin çeşitli nedenlerle anne ve babalarından ayrı kaldıkları, %22'sinin de parçalanmış ya da eksik ailelerden geldikleri bulunmuştur (Yavuzer,1998). Erikson, yaşamın ilk on sekiz ayını “güven ya da güvensizlik” evresi olarak tanımlamaktadır. Bebeğin gereksinimlerine annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi, onun sıkıntılarını giderebilmesi, onun sözsüz dilini anlayabilmesi, anneyle bebek arasında kurulan karşılıklı anlayış ve

güvenin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde bebeğin temel bağımlılık gereksinimleri karşılanmışsa, çocuk kendini kişilik gelişimi için ikinci evreye hazır hissetmektedir. Tam tersine bu gereksinimler yeterince karşılanmamışsa çocuk öteki evrelere geçemeyebilir (Miller, 2008).

Anne babanın çocuğuyla olan ilişkisinin yanı sıra birbiriyle olan olumsuz ilişkisinin de çocuğa yansıdığı ve çocuk üzerinde psikososyal açıdan ciddi etkilere neden olduğu bilinmektedir. Aile içi iletişimin etkisiz ve ilişkilerin yetersiz olduğu ailelerin çocuklarında çocuk suçluluğu ile birlikte akut psikiyatrik bozukluklar, düşük okul başarısı, düşük benlik saygısı, arkadaş edinememe, gerilim, depresyon ve olgunlaşamama gibi durumlar da görülmektedir (Kunt,2003; Akbaba,2011).

Ebeveyn Tutumları

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır bu ilk yaşantıların gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Zaman içinde çocuğun toplumsallaşması için kendisine tanınan fırsatlarının önemi büyüktür. Çocuk ailesinden ve içinde bulunduğu çevreden, sosyal bir birey olacağını öğrenirken, aynı zamanda model alacağı bir bireye ihtiyaç duymaktadır. Kişilik oluşumu için gerekli olan bu özdeşleştirme ebeveynlerle gerçekleştirilmektedir. Bu durumda anne ya da babanın bozuk bir kişilik yapısına sahip olması halinde, bu kötü özelliklerin çocuğa yansması söz konusudur (Yavuzer,1998; Karakuş ve Tekin 2014).

Anne ve babanın çocuğa olumlu bir model oluşturamaması çocuk suçluluğunda önemli nedenlerden biri olarak görülmektedir. Ebeveynlerin tutarsız, katı ve baskıcı disiplin uygulamaları, olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine neden olurken, çocuğu tümüyle dürtü ve istekleri doğrultusunda serbest bırakan aşırı hoşgörölü ya da umursamaz bir yetiştirme tarzı da başkalarının zararına olacak şekilde isteklerine doyum arayan bencilce davranışların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Yavuzer, 1998; Gürler, 2005; Akbaba,2011).

Anne babanın çocuğa uyguladığı disiplin yöntemlerinin çocukları suça itebilecek etkenler olduğu düşünülmektedir. Ailede disiplin yöntemi olarak dayak kullanılıyor ise, anne babanın çocuklara karşı ilişkileri uzak ve soğuk ise, sevgiden yoksun, güven vermeyen, düzensiz, karışık, çatışmalı aile yapısı varsa bu çocuklarda suça itilme oranı yüksek bulunmaktadır (Dönmezer, 1994; Ilci,2002; Bal,2003; Karakuş ve Tekin 2014).

Ailenin Eğitim Durumu

Suçlu çocukların aile yapıları ile ilgili önemli konulardan biri de eğitim durumlarıdır. Bu ailelerin, genellikle eğitimlerinin olmadığı ya da eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu bilinmektedir. Bu ailelerin çocuklarını genellikle gelenek ve göreneklerine göre eğittikleri görülmektedir. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar toplumda uyum sorunları yaşayabilmektedir. Çünkü ekonomik, teknolojik ve sosyolojik gelişmelerle değişen toplumsal değerler ile aileden öğrenilen geleneksel değerler arasında bocalayan çocuk, ailesi ve çevresiyle çatışma yaşamaktadır. Bu çatışmanın sonucu olarak da bazen suçlu davranışlara yönelebilmektedir (Bal,2004; Akbaba,2011).

Yapılan çalışmalarda suç işlemiş çocukların anne babasının öğrenim düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Çocukların anne ve babasının okur-yazar olmadığı, okulu bitirmemiş olduğu, ilkökul mezunu olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir(Yörükoğlu, 2000; Bal, 2004). Anne babanın öğrenim düzeyinin düşük olması çocukların da öğrenim düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Suç işleyen çocukların önemli bir kısmının okullarını terk

ettiği görülmektedir. Çocuk suçluluğunda eğitim faktörünün belirleyici rolü olduğu düşünülmektedir. Öğrenim düzeyi düşük olan çocukların doğru düşünme, bağımsız karar verme yeteneklerini geliştiremedikleri için suça sürüklendikleri söylenebilir (Bal,2004).

Ailenin Ekonomik Durumu

Ailenin ekonomik düzeyinin yetersizliği denilince, ikamet şartları, beslenme, sağlık şartları ve eğitim yetersizliği akla gelmektedir. Bu koşullarda yetişen çocuklar, aşağılık duygusu, sorun ve engeller içinde bocalayacağı için güçlü ve güvenli bir kişilik özelliği geliştirememektedirler. Düşük geliri ailelerin çocukları, yetişme süreci içinde maddi araç yokluğu yaşadıklarından zevkten yoksunluk ve aile içinde ihtilaf ve disiplin yokluğu gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Çeşitli şekillerde ortaya çıkan ekonomik güçlüklerin, suçluluğun artmasında ve teşvik edilmesinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir (Yavuzer, 1998; Kunt,2003;Bayındır, Özel ve Köksal, 2007;Akbaba, 2011; Karakuş ve Tekin 2014).

Araştırmalarda suçluluğun nedeni olarak ekonomik yetersizliğe dikkat çekilse de bazı çalışmalarda, ekonomik durumu iyi olan bazı ailelerin çocuklarının uyuşturucu kullanmak, çete oluşturmak gibi suçları işledikleri görülmektedir (Yavuzer, 1998; Akbaba,2011). Ailenin sosyoekonomik durumuna bağlı olarak bazı çocuklar da okulunu terk ederek ya da okuldan arta kalan zamanlarda aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla sokakta çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu durum çocuklar için birçok tehlikeli durumla karşı karşıya kalmaları ve çocukların çeşitli olumsuz olaylara karışmalarına ve zamanla bu olayların bir parçası olmalarına yol açabilmektedir (Bilgin, 2009).

Ailede Madde Bağımlısı ve Suçlu Fertlerin Bulunması

Ailedeki yetişkinlerin suçlu ya da alkol veya uyuşturucu bağımlısı olmalarının çocukların suça yönelmesindeki önemli etkenler olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Suçluluk ile bağımlılık yapan madde kullanımı arasındaki neden sonuç ilişkisi düşünüldüğünde ailede, ebeveynler tarafından alkol ya da uyuşturucu madde kullanımının olmasının çocukların suçlu davranışlar sergilemelerinde etkili olduğu söylenebilir. Örneğin uyuşturucu kullanan gençlerin büyük çoğunluğunun ailesinde uyuşturucu madde kullanan kişiler olduğu bilinmektedir (Dönmezer, 1994; Yavuzer, 1998; Bal, 2004; Akbaba,2011).

Ailenin Kalabalık ve Kardeş Sayısının Çok Olması

Ailenin kalabalık olması yaşanan konutun aynı olması durumunda, aile içinde çeşitli sorunların yaşanacağı ve bunların çocukları suç içeren davranışlara yönlendireceği düşünülmektedir. Ailenin demografik yapısının artmasının, anne babanın çocuklarına karşı yeterli ilgi ve sevgi gösterememesi veya sağlıksız tutum ve davranışlarda bulunmaları gibi birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olacağına dikkat çekmek gerekmektedir. Tüm bunların yanı sıra evde bireysel alanın azalması, çocukların psikososyal gereksinimlerinin yeterli düzeyde karşılanamaması durumunda çocukların psikososyal uyumunun bozulacağı ve ev dışı ortamlara itilerek sapkın davranışlara yönelebilecekleri düşünülmektedir (Kunt,2003; Yavuzer, 1998; Akbaba,2011). Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre suç işlemiş çocukların dört veya daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2000; Bal, 2004).

Kalabalık bir nüfus ve yaşanan mekanın sınırlı olması hem anne-babanın ilişkileri hem de çocukların gelişimi açısından bazı sağlıksız durumlara yol açabilmektedir. Çünkü ailede belli bir gizlilik içerisinde olması gereken bazı davranışlara (tartışma,

cinsellik vb.) çocukların şahit olması, onların psikososyal gelişimleri açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Akbaba,2011).

Aile İçi Şiddet, İhmal ve İstismar

Şiddet aile içinde ebeveynler arasında yaşandığı gibi ebeveynler tarafından çocuklara da uygulanabilmektedir. Ebeveynlerin birbirine karşı şiddet uyguladığı ailelerde çocukların davranışlarında farklılıklar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu olumsuz tablo karşısında içine kapanma, korkma, ağlama gibi davranışlar sergileyen çocukların yanı sıra bağırma, saldırgan davranışlar, ani öfke patlamaları yaşama, asilik, yalan söyleme gibi davranışlar sergileyen çocuklar da bulunmaktadır. Ayrıca sosyal öğrenme teorisine göre çocuk da bu şiddeti arkadaşlarına, aile fertlerine vb. uygulamakta dolayısıyla suça karışmaktadır. Bu bağlamda aile içi şiddet yaşayan çocukların suça sürüklenme olasılıklarının arttığı düşünülmektedir (Bayındır, 2010; Topçuoğlu, 2014).

Aile içinde ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın etkilerinin tüm aile bireyleri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu özellikle çocukların bu etkiye daha açık oldukları belirtilmektedir. Bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan ve çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır. Çocuklarda stres kaynaklarının araştırıldığı bir çalışmada, ailedeki agresif tavırların çocuk üzerine etkisi incelenmiş ve çocuklarda en büyük stres kaynağının ebeveynlerinin cezalandırması (istismarı) olduğu bulunmuştur (Tütüncüler, 2008). Çocuğa yönelik her türlü şiddet, ihmal ve istismar içeren davranışın çocukları suça sürüklediği yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Sokakta çalışmaya başlayan çocuklarla yapılan bir çalışmada, cinsel, fiziksel ve duygusal şiddete maruz kalan çocukların giderek suça eğilimli hale geldikleri yönünde bulgular saptanmıştır (Bilgin, 2009).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Suçta sürüklenen çocuklarının topluma yeniden kazandırılması şüphesiz gereklidir. Çocukları topluma yeniden kazandırma girişiminden daha öncelikli olarak çocukların suça sürüklenmesini önlemeye yönelik girişimlerin yapılması gerekmektedir. Bunun için de toplum olarak hangi sorumlulukları üstlenmemiz gerektiğini düşünmek zorundayız. Suç işlemiş çocuğun olmadığı, çocukların suça sürüklendiği ve bu sonuçtan toplumun sorumluğu olduğu gerçeğini en baştan kabul etmek gerekmektedir. Çocuk suçluluğunun önlenmesiyle ilgili görev alan resmi kurumların, gönüllü kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin koordinasyon içerisinde görev yapmaları, başarılı olmak için bir zorunluluktur.

Ülkemizdeki mevcut ceza adaleti politikaları ve sistem içerisindeki uygulamaların çocuklarda tekrar suçluluğu azaltmakta etkili olduğu varsayılsa bile suç probleminin sadece yasal düzenlemelerle çözümlenebilmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir (Topçuoğlu, 2014). Çocuk suçluluğu çok boyutlu bir olgu olduğundan, çocuk suçluluğunun engellenmesinde multidisipliner çalışmak oldukça önemlidir. Bu konuda psikiyatri, psikoloji, eğitim ve sosyoloji alanlarında uzman kişiler olmakla birlikte özellikle “aile danışmanlarına” önemli sorumluluklar düşmektedir. Her meslek grubunun kendi dinamikleri içinde konuyu ele alarak çözüm önerileri üretmesi önemlidir. Çocuğun suça sürüklenmesinin önlenmesi için erken müdahaleyi hedefleyen ve aileyi merkeze alan bir yaklaşım benimsenmesi ve aileye ait risk faktörlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ailelerin, sağlıklı aile içi dinamikleri kurma, çocukla doğru iletişim kurma, çocuğa doğru rol modeli olma gibi konularda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akbaba, T. (2011). Kartal-Kadıköy bölgesi çocuk suçluluğu profili. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
2. Arslan, M.M. (2011). Suça sürüklenen çocuklar için aile merkezli çözüm. İçinde Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer C., ve Öner M.C. (Ed), Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. (s.420-425). Ankara: SABEV.
3. Avcı, M. (2011). Yazgının yokluğunda suçun varlığı meselesi ya da ailenin parçalanmasının suçla ilişkisi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (1), 121-140.
4. Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu.(1.Baskı). Isparta: Fakülte Kitabevi.
5. Balcı H. (2011). Çocuk suçluluğu ve toplumsal nedenleri. Doktora tezi. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
6. Bayındır N. (2010). Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2), 1-9.
7. Bayındır, N., Özel, A., ve Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. Polis Bilimleri Dergisi /TurkishJournal of PoliceStudies, 9(1-4), 95-108.
8. Bilgin R. (2009). Diyarbakır’da sokakta çalışan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(27), 232-244.
9. Dönmezer, S. (1999). Kriminoloji. İstanbul: Filiz Kitabevi.
10. Erdoğan, M.Y. (2005). Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12 (3), 106-114.
11. Erkan, R., Bağlı, M., Sümer, F., ve Ünver, M. (2002). Sosyal çevrenin sokak çocukluğuna ve çocuk suçluluğuna etkisi: Diyarbakır örneği. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Ankara.
12. Göç, L. (2006). Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı, Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
13. Gürler A. (2005).Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi. Doktora tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
14. Ilci, Ş. (2002). Çocuk suçluluğu ve çocuk yargılamasının adli bilimler açısından değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, I.Ü. Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
15. Karakuş Ö., Tekin H.H. (2012). Çocuk Koruma Kanunu Uyarınca Haklarında Danışmanlık Tedbiri Uygulanan Çocukların Özellikleri Sosyal Politika Çalışmaları, 7(29), 29-44.
16. Kulaksızoğlu, A. (2000). Ergenlik Psikolojisi. (3.Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
17. Miller P.(2008). Gelişim Psikolojisi Kuramları. Çev: Zeynep Gültekin. (1.Baskı) Ankara: İmge Kitabevi. (Özgün çalışma 2002)
18. Öter A. (2005). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya Örneği). Doktora tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
19. Topçuoğlu, T. (2014). Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-odaklı) Suç Önleme. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(Özel Sayı I), 217-226.
20. Tütüncüler, A., Karagöz, Y.M., Demirçin, S., ve Atılgan, M. (2008). Matruşka: Göç, istismar, eğitim eksikliği, negatif ailesel faktörler ve çocuk suçluluğu. Adli Tıp Bülteni, 13(3), 97-105.
21. Yavuzer, H. (1998). Çocuk ve Suç. (9.Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
22. Yörükoğlu, A. (2000). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. İstanbul: Özgür Yayınları.